

Wat is waarheid ?

(1) Wat is waarheid?

Lezing

Pilatus ging het pretorium weer in. Hij liet Jezus bij zich komen en vroeg Hem: 'Bent U de koning van de Joden?' Jezus antwoordde: 'Vraagt u dit uit uzelf of hebben anderen dit over Mij gezegd?' 'Ik ben toch geen Jood,' antwoordde Pilatus. 'Uw volk en uw hogepriesters hebben U aan mij uitgeleverd – wat hebt U gedaan?' Jezus antwoordde: 'Mijn koningschap hoort niet bij deze wereld. Als mijn koningschap bij deze wereld hoorde, zouden mijn dienaren wel gevochten hebben om te voorkomen dat Ik aan de Joden werd uitgeleverd. Maar mijn koninkrijk is niet van hier.' Pilatus zei: 'U bent dus koning?' 'U zegt dat Ik koning ben,' zei Jezus. 'Ik ben geboren en naar de wereld gekomen om van de waarheid te getuigen, en ieder die de waarheid is toegedaan, luistert naar wat Ik zeg.' Hierop zei Pilatus: '**Maar wat is waarheid?**'

Joh 18,33-38 (NBV21)

Overweging

'Wat is waarheid?'

Het houdt steek om aan een filosoof te vragen om daar iets over te zeggen, want dit is één van dé filosofische vragen. Maar het houdt ook een risico in. Want van een filosoof mag je meestal geen eenvoudige antwoorden verwachten of een uiteenzetting van slechts 7 minuten. Maar ik probeer het! Samengevat is mijn antwoord: Er zijn meerdere soorten/vormen van waarheid, waarmee jullie en ik allemaal vertrouwd zijn. We zijn allemaal 'waarheidspluralisten'!

Als ik zeg 'deze ruimte is 12 meter hoog', dan doe ik een waarheidsclaim

- ik probeer iets te zeggen dat klopt, dat overeenkomt met de zintuiglijke werkelijkheid
- die uitspraak is òf correct òf incorrect. Welke van de twee het is, is ook gemakkelijk na te gaan: in principe kan iedereen dit zelf nameten.

Dat is een feitelijke waarheid & de voorwaarde daarvoor is dat het empirisch verifieerbaar is

Als ik zou zeggen 'dit is het lichaam van Christus', dan doe ik ook een waarheidsclaim

- ik denk nochtans niet dat dit een feit is
- maar ik probeer wel iets te zeggen dat waar is binnen een bepaalde levensvisie, omdat het daarbinnen coherent samenhangt met andere overtuigingen/waarheden (bv. 'Jezus is gestorven voor onze zonden'; 'Jezus is de zoon van God'; 'de Bijbel drukt het woord van God uit' ...) - daarbinnen houdt het steek

Dat is een ideologische waarheid: niet gebaseerd op de zintuiglijke buitenwereld, maar op een samenhangend denksysteem - maar *daarom niet minder waar, wel op andere manier*

Als ik zeg 'het is best om wekelijks samen te komen voor deze vieringen', dan doe ik ook een waarheidsclaim

- ook geen uitdrukking van een vaststaand feit, noch van een omvattende levensvisie
- ik probeer toch iets te zeggen dat waar is, nl. dat een tweewekelijks ritme best werkt voor een groep want praktisch haalbare én toch voldoende voor samenhang

Dat is een pragmatische waarheid: een aanpak of afspraak die waar wordt als ze werkt voor een groep; de test ligt erin of ze nuttig is - dan is het ook een waarheid waarnaar we ons leven richten

Als ik zeg 'ik vind vergevingsgezindheid de allerbelangrijkste deugd', dan doe ik ook een waarheidsclaim
- ik probeer iets uit te drukken dat fundamenteel waar voelt voor mij - zonder twijfel
- niemand anders zal mij daar door feiten of door logica vanaf kunnen brengen; moet anderzijds ook niet bewezen worden om waar te zijn - voor mij

Dat is een existentiële waarheid: een doorleefde overtuiging met enkel subjectief fundament die toch sterke zekerheid biedt. Die waarheid kan niet gefactchecked worden of logisch afgeleid worden, ze moet op een empathische manier ingeschat worden

Dit 'waarheidspluralisme' zit in elk van ons:

- We switchen vlot en vaak tussen die vier soort waarheidsclaims: zelfs binnen één gesprek
Zelfs de wetenschappelijke positivist, de rabiante gelovige, de koele pragmaticus of de authentieke gevoelsmens geraakt niet doorheen de dag door exclusief te steunen op *enkel* feiten, ideologie, nutsberekening of doorleefde waarheden.
- Ze vormen alle vier richtsnoeren voor onze dagelijkse opvattingen en handelingen
- Het zijn alle vier legitieme, zinvolle en bruikbare waarheidsvormen

Dit 'waarheidspluralisme' speelt ook een rol in alle publieke debatten:

- over misdaad: feitelijke uitspraken: statistieken & ideologische: samenlevingsidealen & pragmatische: efficiënte beleidsdaden & existentiële: over hoop of angst over een veranderende leefomgeving
- idem t.a.v. het klimaat, COVID, rechten van transgender personen, klassenjustitie, ...

Dat we dit kunnen, leidt tot rijkere gesprekken met meerdere aanknopingspunten -> lukt het niet op ideologisch of feitelijk niveau, dan nog mogelijkheid om respectvol te babbelen op pragmatisch of existentieel niveau.

Maar het leidt ook tot een grote uitdaging: heel vaak staan we niet stil bij het verschil en gebruiken we de vier waarheidsvormen door elkaar

cf. gesprekken waarbij ene persoon in statistieken redeneert, een tweede reageert met ideologische claims, en een derde een persoonlijke anekdote voorlegt.

Leren meer rekening mee houden, en proberen voldoende te onderscheiden.

Dat is niet gemakkelijk, maar mogelijk

Simon Truwant

De Lier, Brugge, 16 februari 2025